

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

РІЗДВЯНА СИМФОНІЯ МИНУВШИНИ І СУЧАСНОСТІ

(нотатки з навчальної країнознавчої подорожі)

Уже стало доброю і навіть обов'язковою традицією Австрійської бібліотеки в Дрогобичі щорічно організовувати навчальні країнознавчі подорожі столицями західноєвропейських країн, які в минулому були центрами політичного, духовного і науково-культурного життя Австро-Угорщини. Цьогорічна мандрівка для учнів педагогічного ліцею, студентів і співробітників Франкового університету пролягла через Прагу, Відень і Будапешт – містами, які зачаровують своїм дивовижним поєднанням минувшини і сучасності, цікавою історією, вибагливою архітектурою і різноманітною культурною спадщиною в усіх її проявах. Недарма хтось сказав: «краще раз побачити, аніж сто раз почути», бо лише наживо споглядаючи, торкаючись відчуттями багатогранної і багатомітової історії своєї чи чужомовної країни, можна незрівнянно збагати свою свідомість, розширити свій кругозір і набути досвіду пізнання світу, його оцінки, характеристики та удосконалення. Це – основна і чи не єдина мета таких мандрівок, бо на всі інші речі (шопінг, беззмистовне дозвілля і т.п.) часу практично не залишається. Щоденно насичена і різноаспектна програма перебування групи в Чехії, Австрії та Угорщині виринає усіх учасників подорожі з повсякденних буднів, суєти і невпинного ритму сьогодення і заглиблює їх у багатомітову історію Європи, яка наскрізь переплетена з суспільно-історичним і культурним становленням української нації.

Злата Прага. Ледь світає, а дрогобичани уже наближаються до столиці Богемії – Праги, унікального старовинного міста Центральної Європи, в якому невимовно цікаво побачити дивовижне поєднання різних архітектурних стилів, таких як романський, готичний, епохи Відродження, бароко, рококо, класицизм, неокласицизм, еkleктизм та модерн ХХ століття.

Велична Прага розкинулася по обидва береги річки Влтави, оспівана в художніх, мистецьких і музичних творах. Для кращого ознайомлення й осмислення міста ми умовно розділили його на чотири частини. Перший район, з якого і розпочалося наше перебування у Празі, лежить на пагорбі, на західному березі річки. Це – *Празький Град*, історична частина чеської столиці, традиційна резиденція чеських князів і королів, деяких імператорів Священної Римської імперії, з 1918 року – резиденція президента республіки, спочатку Чехословацької, а з 1993 – Чеської, а також *Градчани*, містечко, закладене неподалік приблизно в 1320 році н. е. Празький Град – це монументальний комплекс замкових, церковних, адміністративних, фортифікаційних і житлових споруд усіх епох і стилів. На території Празького Граду, за площею найбільшого у світі замкового комплексу, розташований величавий готичний собор Св. Віта, повна сучасна офіційна назва якого, *Кафедральний собор святого Віта, Вацлава і Войтехы*, духовний символ чеського народу, будівництво якого почалося 1344 року і закінчилося лише в 1929 р.

Празький собор Св. Віта – це один з найвідоміших соборів у світі, видатний взірць культового будівництва, шедевр готичної і неоготичної архітектури, з яким щільно пов'язана історія міста та країни, усипальниця королів Богемії, сховище коронаційних регалій, один із символів Праги. Головним його архітектором був француз Матьє з Аррасу, а згодом, після смерті першого будівничого, його роботу від 1353 року продовжив 23-річний майстер із швабського Гмюнда Петер Парлерж, син тамтешнього майстра Генріха Парлержа з Кельна. П. Парлерж керував будівництвом 44 роки – він ще в молодому віці пройшов добру школу на будівництві Кельнського собору – і згодом став центральною постаттю чеської готики доби її найвищого розквіту.

Довжина головної нави собору становить 124 м, висота великої (південної) башти – 96,5 м. На західному боці вивищуються дві 82-метрові неоготичні кам'яні вежі з 10-метровим круглим вікном у вигляді розети (орнаментального малюнку) між ними. Три портали кафедрального собору багато оздоблені скульптурами, кам'яними і бронзовими барельєфами. Усередині собор Св. Віта вражає величною панорамою: неоготичний архітектурний стиль у центральній наві з ребристим сітчастим склепінням заввишки 33,5 м. майже непомітно переходить у районі хорів у середньовічну частину, яка пройнята теплим світлом вітражних стрільчастих віконниць. Автором багатьох вітражів став знаменитий чеський художник-модерніст Альфонс Муха, а вітражу «*Страшний суд*» – Макс Швабінський. Довкола хорів і за вівтарем є овальний прохід з низкою каплиць. Загалом у храмі налічується 19 притворів – Святої Людмили, Гробу Господнього, Святого Хреста, Святовацлавська каплиця, Яна Непомука, Діви Марії, Святої Анни, Марії Магдалини та ін. Тринавовий простір собору з 28 величними колонами умовно розділяє по вертикалі на дві сфери, земну й небесну, *трифоріум*, низка потрійних аркових вікон, що пронизує весь храмовий периметр. На ньому розташовані погруддя засновників і перших будівників собору: чеських королів і королів, празьких архієпископів та архітекторів.

Біля одного з вітражів група зупиняється, уважно слухаючи мою розповідь про *Святу Людмилу* (прибл. 855 – 15 вересня 921) – першу покровительку Чеської держави, княгиню, дружину князя Боривоя I, бабусю Святого Вацлава, християнську мученицю, яку надзвичайно вшановує увесь чеський народ. Людмила разом із своїм чоловіком Боривоєм прийняли християнство приблизно в 871 р., ймовірно, завдяки прозелітській діяльності святих Кирила і Мефодія. Їхні зусилля повернути до християнства чехів зустріли опором. Повстання язичників вдалося придушити за допомогою князя Святополка. Людмила взяла на себе виховання свого внука Вацлава, в майбутньому – одного з найславетніших чеських князів. Мати юного князя, Драгомира, боялася впливу Людмили на нього, а тому організувала змову з метою вбивства Людмили – її задушили власним шарфом. Спочатку поховали Людмилу в Тетіні, але приблизно в 1100 році останки княгині перенесли в собор Св. Георгія у Празі. Після смерті Людмилу швидко канонізували, і вона стала вважатися святою покровителькою Чехії (її пам'ять вшановується 16 вересня).

Собор грандіозний. Знадвору – це будівля, що складається з декількох веж висотою до 100 м., величезні балкони по периметру, кругле вікно-розета діаметром 10 м. з біблійними малюнками, які вражають декоративністю склепіння. Храм прикрашений готичними башточками, химерами й орнаментами, а над бічним входом – єдина в Чехії мозаїка, що зображає Страшний Суд. Тут зберігаються королівські скарби і гробниці, зокрема короля Вацлава і Яна Непомука. Остання – це архітектурно-мистецький шедевр, на виготовлення якого було затрачено понад дві тони срібла. Оглядаючи собор Св. Віта, ми відчули, що це колиска раннього готичного стилю, яким написана тисячолітня історія Чехії.

У Празькому Граді кожен турист обов'язково зверне увагу на древній королівський замок, базиліку і монастир Св. Георгія, картинну галерею, яка з'явилася у ХХ столітті на місці конюшень, порохову вежу «Мігулка» і, передусім, на незвичайні будиночки і магазинчики з автентичними сувенірами (скло, шкіра, парфумерія – все ручної роботи), що розташовані на так званій *Златій Улиці*. Вони були побудовані в кінці XVI ст. для охоронців палацу, а пізніше, у XVII ст. слугували помешканням для алхіміків і ювелірів. Саме тому ця вулиця стала називатися Злотою, або Золотою.

Всередину Граду з Градчанської площі ведуть парадні ворота, біля яких виставлено почесну варту і з якою так залюбки фотографуються усі – дорослі і малі. Не пройшла повз нашої уваги і ця вишукана церемонія: як і сотні туристів з різних країн світу, ми уважно стежили за кожною деталлю цього дійства. Зміна варти відбувається тут щогодини, і на стільки точно, що за нею можна зв'язати годинники. Щодня опівдні зміна вартових проходить набагато урочистіше – під музику військового оркестру. Ця традиція була започаткована ще в 1918 році для охорони тодішнього президента Т.Масарика. Сьогодні почесна варта забезпечує охорону Празького Граду й проведення військових церемоній під час зустрічей глав іноземних держав.

У Градчанах, поряд з собором Св. Віта, розташовані також такі історичні пам'ятки, як чумний стовп-колона з Дівою Марією (до речі, це характерна ознака багатьох міст і містечок Центральної Європи, Німеччини, Чехії, Словаччини, Австрії, Польщі та Угорщини зокрема, – монумент на пошану католицькому святому за припинення епідемії чуми наприкінці XVII – початку XVIII ст.), костел св. Яна Непомука, Градчанська ратуша, Празька Лоретта, Шварценбергський палац, Штернбергський палац, Тосканський палац, резиденція чеських єпископів і архієпископів, кілька архітектурно-історичних палаців, які оточують сучасну президентську резиденцію Чехії, та собор Св. Віта.

Відчувши подих давньої й сучасної історії чеського народу, спакувавши повну «валізу» знань про його культурні надбання й своєрідні традиції, наша група вирушила на південь від Празького Граду, де розкинулася *Мала Страна*. У цьому районі багато палаців стилю бароко і старих будинків з цікавими табличками. Прагу часто називають «містом сотні веж», хоча насправді їх тут набагато більше. Вони нагадують про час, коли чеський народ був дуже релігійним. У *Малій Страні* можна побачити декілька старовинних церков. Одна з найвідоміших – церква Св. Миколая у стилі бароко, є найбільш амбіційним проектом єзуїтів у всій Богемії. Її спорудження тривало з 1703 до 1761 року. Архітекторами були німецькі емігранти – батько і син Дінценгофер, але жоден з них не дожив до завершення будівництва.

Від собору Св. Миколая рукою подати до річки Влтави, через яку прокладено щонайменше сім мостів, які ведуть до східної частини Праги. Найвідоміший з них – *Карлів міст*. Кажуть, що той, хто не був на цьому 520-метровому пішохідному мості, не побував у Празі. Карлів міст сполучає Малу Страну на лівому березі річки і Старе Место на правому березі. Будівництво Карлова моста було доручено уже згаданому вище архітекторові Петру Парлержу. Для того, щоб міст простояв століття, архітектор вирішив додавати в будівельний розчин не тільки камінь і пісок, але й сирі яйця. По всьому королівству був виданий наказ про те, щоб везли до Праги зі всіх околиць яйця, а тому сьогодні можна часто-густо почути, що Карлів міст збудований на яйцях.

Карлів міст прикрашений 30 скульптурами та скульптурними групами і є чудовою мистецькою галереєю, над створенням якої працювали найкращі скульптори епохи бароко. Серед них були Ф. М. Брокофф, М. Б. Браун, М. В. Екл, Й. Кол, І. Плацер та ін. Щоправда, Карлів міст був і раніше прикрашений статуями з каменю і глини, але вони не збереглися. Нинішні скульптурні прикраси належать здебільшого до початку XVIII ст., коли у 1704 – 14 рр. на мосту було встановлено 28 творів рельєфних форм. Ці статуї католицьких святих, що стоять по обидва боки мосту, розповіли нам багато про релігійну історію чехів. Першою була встановлена статуя Яна Непомука (1683 р.), а останньою – скульптура Кирила і Мефодія (1938 р.), робота відомого чеського скульптора Карла Дворжака. Найцікавішою для багатьох дослідників Біблії є постать Ісуса Христа, яка датується 1629 роком. Довкола статуї зроблено позолочений єврейський напис з тетраграмою – чотирма літерами. Ними позначають Боже ім'я, Єгова, що з'являється біля 7000 разів у Єврейських Писаннях.

Деякі скульптури були знищені під час повеней і їх довелося замінити новими. Так, наприклад, загинула скульптура Св. Ігнатія лише в 1938 році вона була замінена скульптурною групою Св. Кирила і Св. Мефодія.

З тридцяти скульптур, що прикрашають Карлів міст, на особливу увагу заслуговують дві: це скульптурна група Св. Лютгарди, робота М. Брауна (1710 р.), і скульптурна група Св. Іоанна, Св. Фелікса і Св. Івана, робота М. Ф. Брокоффа (1714 р.), відома також під назвою «*Турок на Карловому мості*». Життя на мості завжди вирує, просто бурлить: невпинний потік туристів, вуличні торговці й артисти, художники і навіть кишенькові злодії.

Традиційно загадавши бажання біля статуї Яна Непомука, перейшовши Карлів міст і минувши Староместську мостову башту, східний фасад якої оздоблений скульптурою зимородка – улюбленого символу короля Вацлава, наша група опинилася у *Старому Месті*. Тут важко було

стриматися, аби не зробити фотографію ледь не на кожному кроці. Особливо вражає дивовижне розмаїття архітектурних стилів епохи Відродження і бароко. За мостом починається Карлова вулиця, від якої відходять вузькі звивисті вулички з маленькими крамничками і кав'ярнями, і на якій, зрештою, розташований один з готелів, де нас привітно зустріли як чеські, так і українські співробітники.

Після короткого відпочинку й імпровізованого обіду в готелі ми, не гаючи ані хвилики часу, вирушили на *Староместську площу*. Тут відразу впадає у вічі натовп людей, які прикипіли очима до годинника, що ось-ось має пробити повну годину. Це дивовижний астрономічний годинник Староместської ратуші, який аж ніяк не відповідає сучасним астрономічним уявленням і законам природи. Попри те, що годинник було створено в ті часи, коли люди ще вірили, що Земля – центр Усесвіту, а Сонце і зорі обертаються довкола неї, все ж він є справжнім інженерним шедевром, що складається з трьох частин. Кожної години зверху відчиняються два віконця і в них один за одним з'являються постаті апостолів. Цікаво, що Юду Іскаріотського та Якова, сина Алфеевого, замінили Павлом і Варнавою, яких Біблія не зараховує до 12 апостолів. Нижче можна побачити скелет – символ Смерті, який розпочинає цю щогодинну виставу. Лівою рукою скелет піднімає і перевертає пісочний годинник. Іншими рухомими фігурками є півень, Скупість, зображена пожадливым лихварем, Турок, який хитає головою, і Марнота, що заглядає в дзеркало. Цей особливий годинник показує час за трьома різними системами – старочеською (арабськими цифрами), сучасною (римськими) і вавилонською (світловий день ділиться на 12 частин).

Прямуючи Староместською площею, важко відвести погляд від красивих і розкішних будівель з різною архітектурою. Тут справді є на що подивитися, як наприклад, величезна церква з вежами-близнюками і багатьма шпилями. Це Костел Божої Матері перед Тином або Тинський храм, датований 1365 роком. Він є одним з найчудовіших пам'ятників готичної Праги часів XIV - XV століть. Тинський храм з вишуканим бароковим оздобленням інтер'єру є довершеною готичною тринавовою базилікою з дуже виразними за силуетом двома вежами, які домінують на головній Староместській площі. Північний портал Тинського храму знаменитий своїм барельєфом «*Страсті Христові*», який належить до шедеврів чеської готичної скульптури (нині на фасаді собору встановлено його копію, а оригінал зберігається у *Ланідарумі* Національного музею).

Своєю монументальністю і розкішністю викликають почуття подиву й захоплення також чудовий палац Кінських у стилі рококо і чимало інших унікальних споруд, але годі про все розповісти шановному читачеві цього репортажу, що милувало наше око і вражало наш розум. Проте один архітектурний ансамбль привернув нашу особливу увагу: у центрі площі стоїть величний пам'ятник чеському релігійному реформатору, мислителю, філософу і національному герою Яну Гусу (1372 – 1415), послідовники якого стали відомими як гусити. Ян Гус був одним з перших реформаторів католицької церкви, який майже на сторіччя випередив своїх наступників – Мартіна Лютера, Жана Кальвіна та Ульріха Цвінглі. В атмосфері різдвяної пори і новорічної ялинки величезний пам'ятник немов би губиться у натовпі численного люду. Однак ми зупиняємося біля нього і в цікавій розповіді заглиблюємося в історію чеської церкви, адже Гус був католицьким священиком, який накликав на себе гнів церковної верхівки за те, що викривав зіпсовану мораль духовництва і засуджував продаж індульгенцій. Хоча Яну Гусу обіцяли повну безпеку, якщо він приїде на Констанцький собор і роз'яснить свої погляди, його засудили як еретика і спалили на стовпі.

Останній район, який ми відвідали, – це *Нове Место*, щоправда уже у вечірню пору, надібуючи щоразу на різдвяні ярмарки, ялинки, коштуючи смак гарячого вина чи фруктового безалкогольного пуншу, традиційної чеської випічки – трдло (популярні ярмаркові солодощі-трубочки із дріжджового тіста, які випікають в період Різдва чи інших національних свят над відкритим вогнем на дерев'яних чи залізних циліндрах). Залізні циліндри, на яких печуть трубочки, називаються „трдло“, звідси і походить назва печева. Коли трдло спечеться, його ще

гарячим обвалюють у мелених горіхах чи цукровій пудрі. Запах розноситься по усій окрузі такий запашний, що і туристи, і місцеві мешканці поспішають на дегустацію цього кулінарного витвору.

Насправді, цей район не зовсім новий, адже його підвалини були закладені ще в 1348 році, коли Карл IV відкрив тут кінний ринок. Найвизначнішим місцем Нового Места є, безсумніву, Вацлавська площа, або, як її ще називають, «торговий центр сучасної Праги». Фасади кількох довколишніх будівель, наприклад, чудового готелю «Європа», виконані у стилі модерн. Варто також звернути увагу на пам'ятник Вацлаву на коні, який було споруджено 1912 року, ще даліше – на Національний музей.

Візит до Праги став справді незабутнім, якщо ще й взяти до уваги ознайомлення зі світом музики. Варто було б відвідати Національний театр і Державний оперний театр, на що просто не вистачало часу. Проте нам, як і мільйонам любителів класичної музики, запала в душу симфонія Антоніна Дворжака «З нового світу». Саме у Празі ви знайдете його музей, розміщений у червоно-жовтій віллі стилю бароко, а також музей Б. Сметани. До слова, Бедржіха Сметану (1824 - 1884) вважають «батьком чеської музики». Ференц Ліст назвав його «композитором з серцем щирого чеха». Знаменитим твором Б. Сметани є цикл симфонічних поем «Моя батьківщина». Одна з цих поем – «Влтава» – музичний опис річки, яка неодноразово звучала впродовж нашої мандрівки містами і ландшафтами Богемії і Моравії.

Мандруючи вуличками і площами різдвяної вечірньої Праги, чарівної й елегантної столиці, ми незчулися, як швидкоплинно минув час і немов на богемському кришталі лише відблискували незабутні враження й емоції, проте уже в передчуттях наступного етапу мандрівки – *імперського Відня*.

Ранкова Прага. Після насиченого суботнього дня і пражани, і гості цього унікального міста ще снують дивний сон, а дрогобицькі посланники вже вирушають у далеку дорогу – і тільки чути гуркіт коліщаток від великих валіз, і сміх, і невгамовні розмови на безлюдних, вчора, ще здавалося, ніколи невтихаючих гамірних вуличках.

На австрійський лад у комфортному автобусі нас налаштовує музика: звучить знаменитий твір австрійського композитора Йоганна Штрауса-старшого «Марш Радецького» (нім. *Radetzky marsch*) – марш, написаний 1848 року на честь графа Радецького (1766 – 1858), австрійського воєначальника і державного діяча, найвидатнішого полководця Австрії свого часу. Це один з найвідоміших шедевральних творів Штрауса-батька, написаний для урочистої зустрічі фельдмаршала Радецького, котрий повертався після придушення повстання в італійських землях Австрійської імперії 1848 року і був виконаний уперше 31 серпня 1848 року на вулицях Відня під час проходження військ. Згодом твір став парадним маршем гусарського полку графа Радецького. «Маршем Радецького» традиційно закінчується новорічний концерт Віденської філармонії, він є одним з неофіційних гімнів Австрії, тобто мелодій, з якими асоціюється ця країна. Серед інших пісень-символів є твір «На прекрасному блакитному Дунаї» Йоганна Штрауса-молодшого.

Імперський Відень – місто розкішних замків і палаців, величних площ і мальовничих вулиць, численних парків і скверів. Столиця на Дунаї – незвичайно багатоліке місто, воно є сукупністю старовини та сучасності, це – муза видатних всесвітньо відомих композиторів і художників, архітекторів і скульпторів, культурних діячів і дипломатів. Відень, колишня столиця Австрійсько-угорської імперії, справедливо вважається одним з найчарівніших міст Європи, яке вражає своєю величчю і неповторним шармом, привабливістю і теплотою... У цьому прекрасному місті кожної пори року вас не покидатиме відчуття свята.

Скажу із власного досвіду, якби довелось оцінювати міста світу за всіма разом взятими показниками (умови проживання, стабільність, охорона здоров'я, культура, охорона довкілля, освіта, інфраструктура тощо), а головне – відчутти комфорт і безпеку бюргерського життя, громадський спокій і порядок в усіх куточках міста, водночас опинитися в розмаїтому спектрі культурних, архітектурних і мистецьких стилів, то Відень потрапив би, безперечно, у трійку світових лідерів.

Прибувши до Відня, дрогобичани відразу опинилися в центрі культурної столиці Європи. Це ж бо й не дивно, адже готель розміщений всього за декілька хвилин ходи до центральної вулиці Рінгштрассе, по обидві сторони якої розташовані унікальні архітектурні споруди міської ратуші, парламенту, Віденської опери, будинків-близнюків – природничого музею та музею історії мистецтв на площі Марії Терезі, – Віденського університету, драматичного театру та ін.

Перше знайомство зі столицею Австрії, якого всі з нетерпінням очікували за довго до початку нашої подорожі, розпочалося на Рінгштрассе, на різдвяній ярмарці Відня. До речі, вона така ж природна і невід'ємна річ, як і барокова чи готична архітектура міста. Віденську версію різдвяної країни, затишну й елегантну, можна спостерігати по всьому місту: різдвяні ярмарки облаштовуються на площі Марії Терезії (названа на честь однієї з найвідоміших та успішних державних діячів Австрії та Європи), в парадному дворі замку Шенбрунн (літня резиденція династії Габсбургів, ансамбль, що об'єднує архітектуру і природу і нагадує французький Версаль чи російський Петергоф), на площі перед розкішною бароковою церквою Св. Карла (споруджена на честь перемоги над чумою у 1700-1721 рр.), в парку дивовижного за своєю красою замку Бельведер (Belvedere), збудованому за наказом знаменитого полководця, принца Євгенія Савойського (замок вважають одним з найкрасивіших зразків барокової архітектури в світі), на одній з найвідоміших площ міста Фрайунг (Freyung), де різдвяні ярмарки проводяться з 1772 року і демонструються художні ремесла і традиційні різдвяні вироби.

Проте головна *Різдвяна ярмарка* (Christkindlmarkt) влаштовується на площі перед ратушею (Rathausplatz). На шість тижнів перед Різдвом велетенська площа перетворюється у різдвяну ідилію, в якій відчуваєш себе володарем чарівної шкатулки, що відкриває безліч приємних несподіванок. Понад 150 дерев'яних будиночків (рундуків) в австрійському стилі створюють атмосферу казкової країни, в якій навіть найвибагливіший турист може знайти подарунок-сюрприз для своєї родини чи друзів. Варто придбати тут вироби з видувного скла, новорічні прикраси, різдвяні свічки, пряники з веселими вітальними текстами, зацукровані фрукти та унікальні, розписані вручну ялинкові іграшки і безліч подарунків ручної роботи. Віденська ярмарка – це і рай для гурманів: кулінарне розмаїття домашніх австрійських страв, солодощів і напоїв. Яблучний струдель (Apfelstrudel), смажені каштани (Maroni), різноманітні м'ясні вироби, імбирні пряники, глінтвейн (Glühwein), пунш (Punsch) тощо – це приємне поєднання ароматів неодмінно налаштує Вас на різдвяний лад. А після такого задушевного шпацеру доречно потрапити на один з численних різдвяних концертів чи культурних заходів, про які заздалегідь дбає все місто.

Уже наступного дня група відправилася у центральну частину Відня, до *собору Св. Стефана*, духовного символу австрійського народу. Щоразу зупиняємося біля видатних пам'яток тисячолітньої австрійської історії, як наприклад, імператорська резиденція Гофбург – монументальний архітектурний комплекс, у якому розміщені сьогодні Австрійська національна бібліотека, представництво ОБСЄ, музей Сісі, кайзерівські апартаменти, резиденція австрійського президента, музей старовинних інструментів, іспанська школа верхової їзди та ін. На площі Марії Терезії, а відтак перетнувши Рінгштрассе і опинившись на Площі Героїв, учасники подорожі замислюються над основними віхами австрійської історії XVII – XIX століть, усвідомлюють культурно-історичну значимість австрійської держави, її талановитих правителів, час від часу гортаємо сторінки української історії, бо повсюди відчувається тут її присутність, ще з часів австрійсько-турецьких війн 1683-1699 рр., правління Марії Терезії (1740-1780), коли Галичина і Буковина увійшли до складу Австрійської імперії, а з 1867 р. – до австро-угорської монархії.

Крокуючи до собору Св. Стефана, не оминаємо Михайлівську площу, фешенебельні вулиці Кольмаркт і Грабен, на якій, до речі, знаходиться один з найдревніших храмів Відня – церква Св. Петра, унікальна барокова будівля з розкішним інтер'єром (головний вівтар і орган зокрема), а також так звана чумна колона (Pestsäule) – архітектурне явище, уже знайоме нашій групі на прикладі Праги. Ми щоразу акцентуємо свою увагу на спільних і подібних паралелях культурної і духовної історії народів австрійської держави попередніх століть.

Ось перед нами і в нашій уяві Віденський католицький Собор Св. Стефана, національний символ Австрії, будівництво якого розпочалося у 1137 році і тривало майже два століття. З романського стилю на початку спорудження він перетворився після кардинальних перебудов у наступні десятиліття у величну готичну споруду. Переповідаючи учасникам групи історію будівництва (сукупність стилів в архітектурі собору) чи особливості символіки (прикраси ринв у вигляді міфічних тварин, статуї язичницьких богів, фіал, цікава символіка цифр тощо), екстер'єру (покрівля, південна вежа, північна вежа, найбільший в Австрії і другий за величиною дзвін Європи – «Пуммерін») та інтер'єру (середній, жіночий та апостольський нефи, в яких, окрім головного вітваря та унікальної церковної кафедри, розміщені каплиці Св. Варвари і Св. Валентини, численні вітварі, надгробний пам'ятник імператора Фрідріха III, Печська чудотворна ікона Богородиці, катакомби та інші релігійні і культурні реліквії), усвідомлюємо, наскільки виразно в цьому храмі в релігійну історію вплетені духовний розвиток, культура і мистецтво австрійського народу.

Віденська програма була насичена понад тригодинними пізнавальними екскурсіями у музеї історії мистецтв (Kunsthistorisches Museum), у природничому музеї (Naturhistorisches Museum), у літній резиденції імператорської родини Габсбургів (Schönbrunn) – одна з найвизначніших споруд австрійського бароко (архітектор – Йоган Бернгард Фішер фон Ерлах), в якій, до речі, 1830 року народився майбутній імператор Франц Йосиф I., у Віденській ратуші та іншими цікавими культурно-мистецькими подіями.

Культурно-історичним моментом нашого перебування в Австрії стала подорож до Грацу, другого за величиною, значимістю і культурною привабливістю міста Австрії. Основною метою була участь дрогобичан у церемонії святкування міжнародного дня прав людини. Серед усіх європейських держав Австрія чи не єдина країна, яка на офіційному рівні проводить щорічно цю акцію. Кожного третього року вона відбувається у невеличкому містечку Фельдкірхен, що неподалік від Грацу, в якому в роки Першої світової війни діяв *Талергофський табір* для інтернованих і полонених з лінії фронту на території Галичини. Чимало галичан і буковинців, підозрюваних у русофільстві, були інтерновані австрійською владою з метою їх ізоляції від суспільства та послаблення антиавстрійських настроїв. За важких побутових умов та епідемій для 1757 наших земляків австрійська земля стала останньою стацією їхнього життя. Проте пам'ять про жертви цього табору живе і сьогодні: завдяки зусиллям місцевих істориків, культурних діячів і небайдужих людей на колишній території табору був споруджений *осаріум*, своєрідна *ротонда*, де покуються останки невинних жертв світової війни. В 2012 році було виготовлено також 20 металічних таблиць, на яких увіковічені імена усіх померлих від голоду і холоду, важкої праці і невиліковних захворювань.

Після цієї зворушливої церемонії і спільного обіду з представниками військового командування, почесного оркестру та місцевої влади нашу групу в супроводі Г. Брандштеттера і М. Освальда вирушила на оглядини найвизначніших пам'яток Грацу. Тут ледь не на кожному кроці з подивом захоплюєшся культурною спадщиною цієї регіональної столиці. Розташована по обидві сторони невинної і бурхливої річки Мур, уся історія цього краю немов би вписана у кам'яні стіни головного катедрального собору, мавзолею (усипальня імператора Фердинанда II і членів його родини), численних церков, федерального парламенту, замкової гори (Schloßberg), на якій величаво вимірює час годинникова вежа.

На завершення цього в усіх відношеннях пам'ятного дня представники Грацької мерії влаштовують нам, як почесним гостям міста, прийом у міській ратуші, і як годиться у передріздвяний час – з гарячим вином чи безалькогольним пуншем і смачним печевом.

Заключним акордом різдвяної симфонії нашого перебування в Австрії була цікава фахова екскурсія у Віденській міській ратуші з ініціативи тамтешнього відділу міжнародних зв'язків (mag. Томас Реш), а відтак заглиблення у багатолітню історію облоги Відня в австрійсько-турецькій війні 1683 – 1699 рр., в якій на боці Австрії брали участь військо польського короля Яна III

Собеського та запорозькі козаки, серед яких наш знаменитий земляк, козак-розвідник, засновник першої віденської кавярні Юрій Кульчицький. Подорож на розташовані у передмісті столиці гори Каленберг і Леопольдсберг відкрила нам одну з багатьох сторінок українсько-австрійських звязків. Саме тут, на схилах Відня, відбулися вирішальні битви за визволення Австрії, а відтак і всієї Європи, від османської навали. На честь українських козаків, які захищали Австрію від турків, на горі Леопольдсбергу 2013 році був встановлений бронзовий монумент з промовистим написом українською і німецькою мовами: «Gewidmet den ukrainischen Kosaken – den Mitbefreiern Wiens 1683 // Присвячується українським козакам – захисникам Відня». Цей чудовий вечір з приголомшливою панорамою вечірнього Відня був доповнений смачною вечерею в ресторані Грінцінга, одного з найпрестижніших районів Відня.

Ще одна ніч, як сказав би Петро Карманський, «під віденськими перинами», і вже наступного ранку, з мріями і бажаннями знову і знову повернутися до дренної австрійської столиці, в передчуттях нових вражень і емоцій ми прямуємо до неповторного міста, що розкинулося по обидва боки голубого Дунаю, до – *королівського Будапешту*.

Наше знайомство зі столицею Угорщини традиційно розпочинається опівдні на одній з найбільших площ міста – Площі Героїв (угор. Hősök tere), відома також під назвою *Площа Тисячоліття* або *Площа Міленіум* і пов'язана з багатьма історичними та політичними подіями (автор проекту – Альберт Шикеданц, а виконавець – різьбяр Дьордь Зала). Вона розташована біля міського парку (Варошлігет) і є чудовим завершенням проспекту Андраші. Найважливішим об'єктом на площі є пам'ятник Тисячоліттю (Millenniumi emlékmű), будівництво якого було розпочато 1896 року у зв'язку з гучним святкуванням 1000-ліття угорської держави. В центрі Площі стоїть 36-метрова колона архангела Гавриїла, який, згідно з легендою, явився першому королеві Стефанові й наказав йому взяти корону, що було неможливим без прийняття християнства. До слова, історія християнізації Угорщини має складний шлях, адже угорці в період свого переселення в Європу, будучи запеклими язичниками, тривалий час противилися зміцненню позицій католицизму в країні. Неабияку роль у цьому релігійному процесі зіграла Київська Русь, оскільки династія Арпадів та Рюриковичів були пов'язані шлюбами і підтримували тісні дипломатичні стосунки. Так, після смерті принца Імре проти угорського короля Стефана (Іштвана) організується змова, вдохновителем якої був його двоюрідний брат Вазул. Бунтівників жорстоко покарали, а їхнього ватажка осліпили; троє його дітей змушені були втікати з країни: Бела знайшов притулок у Польщі, а Левенте й Андраш отримали прихисток у Києві при дворі князя Ярослава Мудрого. Дев'ять довгих років (1037 – 1046) вони провели у столиці Київської Русі, яка на той час стала релігійним і світським центром Центрально-Східної Європи. У цьому християнському середовищі Левенте свідомо зберігає свою язичницьку віру, натомість Андраш приймає християнство. В 1038 році він одружується з дочкою Ярослава Мудрого – Анастасією, гарною та ерудованою княжною, а в 1046 році, після придушення повстання язичників, Андраш привозить свою дружину до Угорщини – згодом їх коронують у Секешфехерварі. У такий спосіб Анастасія стала королевою Угорщини (нагадаємо, що Єлизавета була королевою Норвегії, а Анна – шанованою королевою Франції, дружиною Генріха I). Упродовж нашої подорожі ми ще неодноразово повертаємося до цієї історії, переповідаючи долю Анастасії після смерті її чоловіка.

Цоколь колони з архангелом Гавриїлом оточують постаті вершників – князя Арпада й шести його воєначальників, які на межі VIII – IX століть привели угорців на територію теперішньої Угорщини. Навколо колони півколом простягається колонада, поділена на дві частини. Тут розміщені фігури важливих угорських історичних постатей: Стефан I Святий, Владислав I Святий, Коломан I, Андрій II, Бела IV, Карл I Роберт, Людвік I Великий (зліва) та Ян Гунядь, Матвій Корвін, Іштван Бочкай, Габор Бетлен, Імре Текей, Ференц II Ракоці, Лайош Кошут (справа). Початково останні п'ять місць у лівій колонаді займали імператори з династії Габсбургів – Фердинанд I, Леопольд I, Карл VI, Марія Терезія, Франц Йосиф I. Ці статуї було пошкоджено під час Другої світової війни й після 1945 року замінено тими, що є в теперішній композиції. Розмах країв

колони становить 85 метрів, зверху вони прикрашені статуями Праці та Добробуту, Знань і Слави, бога Війни та богині Миру.

Роботи з упорядкування Площі закінчилися у 1929 році, після чого на ній з'явився пам'ятник, присвячений полеглим у Першій світовій війні (Hősök emlékkövét), – від цього й пішла її офіційна назва. Протягом своєї історії Площа була місцем багатьох політичних демонстрацій. Під час існування Угорської Радянської Республіки тут було знищено пам'ятник Францу Йосифові I (у 1926 році його було відбудовано в дещо іншому вигляді). Після Другої світової війни на Площі стояв пам'ятник Сталіну, який угорці демонтували під час Революції 1956 року. Згодом тут було встановлено пам'ятник Леніну, перенесений після падіння комуністичного режиму до спеціального парку. 1989 року тут зібралося 250 тис. осіб під час символічного поховання Імре Надя та невідомих повстанців 1956 року.

Навколо Площі розташовані Музей образотворчих мистецтв (Szépművészeti Múzeum, 1900 – 1906 рр.) та Палац мистецтв (Műcsarnok, 1895 р.), архітектура яких належить до еклектично-класичного стилю. Архітектором обох споруд був Альберт Шикеданц (Albert Schickedanz). Постійні експозиції у Szépművészeti Múzeum присвячені мистецтву Давнього Єгипту, Греції та Риму, а також сучасному європейському живопису та скульптурі. Такої значної колекції іспанського живопису немає в жодному іншому європейському музеї, крім національного музею Прадо в Мадриді. Тут представлені сім картин Ель-Греко і п'ять Франціско Гойї, а також твори Леонардо Да Вінчі, Рафаеля, Караваджо, Дюрера та ін.

Серед головних артерій європейських столиць, великих проспектів Берліна, Барселони, Парижа, Відня особливо вирізняється *проспект Андраші* в Будапешті, прокладений у XIX столітті і завершений у 1884 році. Свою назву він отримав у 1885 році на честь політика і повстанця проти Габсбурзької монархії, а згодом міністра закордонних справ Австро-Угорщини графа Дюли Андраші. У соціалістичний період вулицю багаторазово перейменовували і лише після 1990 року вона повернула свою стару звичну назву. У 2002 році проспект Андраші та лінія метро Földalatti, найстаріша у континентальній Європі, внесено до списку світової культурної спадщини ЮНЕСКО.

Проспект Андраші, можливо, менш відомий у Європі, проте має свої прикметні ознаки і нічим не поступається європейським зразкам. По обидва боки проспекту, довжиною 2,5 кілометра, – елегантні вілли, музеї, театри, державні установи й дипломатичні представництва, здебільшого в неокласичному стилі та неоренесансу, зокрема такі культурні центри, як Оперний театр, який був побудований за проектом архітектора Міклоша Ібла і відкритий в 1884 р., Музей пошти, музична академія Ференца Ліста, Палац Дрекслера, Музей східно-азіатського мистецтва імені Ференца Хоппа, будинок-музей Золтана Кодая та ін.

Проте один будинок на цій вулиці привертає особливу увагу – це *Будинок терору*. Над сірою чотириповерховою будівлею зловісно нависає чорний металевий карниз із прорізними літерами, з яких складається слово **TERROR**. Навпроти входу – щільна завіса із товстих ланцюгів. Як свідчить напис, виконаний різними мовами (українською також), це – символічне зображення ідеологічної завіси між країнами соціалістичного табору та Західної Європи. Трохи далі – бетонний блок – символ Берлінського муру. Будинок терору («Террор хаза») – унікальний музей двох режимів, від яких потерпала Угорщина у XX сторіччі, – символ усвідомлення кривавої тотожності комуністичного й нацистського режимів. Урочисте відкриття музею відбулося 24 лютого 2002 року напередодні Дня жертв комуністичного режиму, який в Угорщині відзначають 25 лютого. До речі, уже в 2003 році одна з виставок Будинку терору розповідала про Голодомор 1933-1937 років України.

На фасаді Будинку – портрети замучених людей у цій будівлі, стіни якої буквально просякнуті кров'ю і сльозами. Це приміщення було обрано не випадково: під час Другої світової війни будинок був штаб-квартирою угорської нацистської партії «Схрещені стріли». А після завершення війни тут розмістилося Управління державної безпеки – угорський КДБ. Дві стели при вході – з символікою нацистського й комуністичного режимів.

Як і в кожному угорському місті, в Будапешті є сакральна споруда, духовний символ міста і країни. Це – *базиліка Св. Іштвана* (Стефана), будівництво якої тривало 54 роки (1851-1905 рр.). У базиліці зберігаються мощі цього святого – його десниця (права рука). Висота собору складає 96 м і разом з Парламентом – це найвища будівля Будапешту та одна з найбільших церков у країні. Храм побудований у стилі неокласицизму і своєю архітектурою нагадує рівносторонній хрест. Стіни і колони храму зроблені з мармуру, інтер'єр розкішно прикрашений мозаїкою кращих угорських майстрів і вітражами із зображеннями святих. Купол собору вінчає сцена створення світу. По обидва боки головного фасаду розташовані дві високі дзвіниці, в одній з яких знаходиться найбільший дзвін країни вагою 9 т.

Старовинні церкви і собори завжди вражають вишуканими вітражами, химерними горгульями (демонічні чудовиська, втілення зла і хаосу, які використовувалися для прикрашення храмів) та шедеврами живопису. Яскраві зразки церковної архітектури знайомі нам, учасникам групи, на прикладі чеських та австрійських храмів. При огляді інтер'єру церкви, головно римо-католицького обряду, необхідно передусім звертати увагу на три важливі складові частини: головний вівтар, казальниця та орган. Це справді шедевральні витвори мистецтва й архітектури, до виконання яких залучалися найздібніші майстри. Проте часто поглянувши вгору, ми бачимо те, що також вражає людську уяву і розум. Стеля базиліки Святого Іштвана у Будапешті належить якраз до наймайстерніших творінь, рівно ж як і стелі у славетних храмах, серед яких Сент-Шапель (Париж, Франція), Церква Святого Михайла (Оломоуц, Чехія), Храм Спаса-на-Крові (Санкт-Петербург, Росія), Храм Святого Сімейства (Барселона, Іспанія), Батське абатство Святих Петра і Павла (Бат, Великобританія), Базиліка Сан-Віталє (Равенна, Італія), Базиліка Святої Марії (Краків, Польща), Зальцбурзький собор (Австрія), Кафедральний собор у Сеговії (Іспанія), Базиліка Сант-Андреа-делла-Валле (Рим, Італія), Базиліка Нотр-Дам-де-Фурв'єр (Ліон, Франція), Церква Святого Вікентія де Поля (Марсель, Франція), Ахенський собор (Німеччина), Храм Гробу Господнього (Єрусалим, Ізраїль), Собор в Альбі (Франція), Йоркський собор (Великобританія), Вінчестерський собор (Англія), Церква Сант-Аньєзе на площі Навона (Рим, Італія), Католицький храм (Гвадалахара, Мексика), Собор Нотр-Дам (Париж, Франція), Сикстинська капела (Ватикан) та ін.

На багатьох листівках і рекламних проспектах Будапешту можна побачити будівлю *угорського Парламенту*, збудована у 1885 – 1904 рр. За задумом проєктувальників ця імпазантна споруда в еkleктично-неоготичному стилі мала нагадувати англійський парламент у Лондоні. Вона, зрештою, як і згадані вже успішні архітектурні проєкти, відображає прагнення угорців на хвилі національного відродження та протистояння австрійській владі до презентації країни, що в той час готувалася до свята Тисячоліття заснування держави. Насправді ж угорський Парламент перевершив не тільки англійський, але й американський Білий Дім. Ця, одна з найкрасивіших споруд міста, є символом столиці. Рішення збудувати його виникло у 1880 році: серед архітекторів було проведено конкурс, у якому переміг відомий ентузіаст неоготики Імре Штейндль. Потрібно було майже два десятиліття (1885 – 1904 рр.), щоб звести цю величну, на той час найбільшу у світі споруду. Довжина Парламенту складає 268 м, ширина – 118 м, а висота – 96 м; сукупна площа – 437000 м². Архітектор вийшов за межі класичної неоготики, оздобивши його турецьким куполом, неороманськими аркадами з використанням візантійських, венеціанських та барокових елементів. Всі коридори і зали прикрашені гобеленами, фресками і полотнами.

Зачарована дивовижною архітектурою Парламенту група крокує набережною, думками уже, мабуть, на *Будайській фортеці*, яка манить своєю величчю, красою і розмахом, проте щоразу відволікаючись панорамою Дунаю та чудовими будівлями на його берегах, як наприклад, Угорська Академія Наук, збудована в неоренесансному стилі в 1862 – 65 рр.

Голубий Дунай – особлива візитна картка угорської столиці; він, до речі, протікає через чотири європейські столиці – Відень, Братиславу, Белград і Будапешт, але найбільш панорамно і ландшафтно ця ріка прикрашає саме Будапешт, розділяючи його на дві частини – Пешт і Буду. Вони з'єднані між собою дев'ятьма мостами – два залізничних і сім автомобільних, більшість

з яких є майстерними творами архітектури і мистецтва. У часи Другої світової війни усі мости були зруйновані, а згодом відновлені. Особливу увагу привертають міст Свободи, побудований за проектом Яноша Фекетегазі в 1894 – 1899 рр. і відкритий у присутності самого імператора Франца Йосифа I, міст «Ержебет», збудований між 1897 і 1903 рр., та найстаріший Ланцюговий міст, один з архітектурних символів столиці. Він споруджений у 1839 – 1849 рр. за ініціативою і фінансовою підтримкою багатого угорського графа Іштвана Сечені. Для проектування і будівництва цього мосту граф запросив шотландського інженера Адама Кларка та відомого англійського архітектора Вільяма Тірні Кларка, який на той час уже прославився будівництвом мостів в Англії, зокрема Хаммерсмітського мосту через Темзу. Незвичайною конструкцією відрізняється також міст Маргіт; саме тут, огинаючи однойменний острів, зустрічаються два рукави Дунаю, а тому міст дещо асиметричний.

Найбільшою гордістю і туристичною принадою Будапешту є, безумовно, *Будайська фортеця або Замок Буда*. Її почали зводити ще в XIII ст. і до кінця середньовіччя це був один з найбільших європейських замків. Угорський король Бела IV в 1255 році ухвалив рішення про будівництво фортифікації, яка б захистила населення від монголо-татарських набігів. За стінами фортеці звели королівський палац та церкви Богородиці, Марії-Магдалини і Святого Миколая. Будайська фортеця здобула максимальний розвиток у функції основного адміністративного та політичного центру держави на початку XV століття.

Упродовж багатомістової історії вона декілька разів лежала в руїнах, спричинених пожежами, війнами та турецьким пануванням, але як легендарний фенікс відроджувалася у всій своїй величчю і славі. Повне руйнування спіткало Будапештський Королівський палац за кілька місяців до завершення Другої світової війни під час облоги столиці військами Радянської Армії у лютому 1945 р. Однак завдяки картам і записам, збережених ще з періоду правління короля Матяша, філігранній роботі археологів і реставраторів вдалося повністю відновили палацовий пагорб і реконструювати не тільки внутрішню обробку, а й систему зовнішніх оборонних стін. Повоєнну реконструкцію Будайської фортеці було завершено в 1980 р. і сьогодні її вважають однією з найкращих у Європі.

На території фортеці знаходиться цілий комплекс видатних пам'яток. Найвизначнішою з них є звичайно Королівський палац, збудований у 1875-1912 рр., і на час свого відкриття він нічим не поступався жодній з інших королівських чи імператорських резиденцій Європи. Зараз в його приміщенні розміщуються кілька музеїв, серед них Національний музей. Територія фортечного комплексу є своєрідним «містом в місті», зі своїми вулицями і площами.

Поблизу воріт знаходиться чотирикутний постамент, на якому сидить відлитою з бронзи, широко розправивши крила, містичний птах – Турул, нагадуючи здалека за своїми рисами орла чи крука. Проте це різновид алтайського сокола, який мав вказати шлях угорським кочівникам – вони ж у 895 – 896 роках перетнули Карпатські гори та увійшли на Паннонську рівнину на території сучасної Угорщини. Його вважають національним сакральним символом, прабатьком угорського народу, святим тотемом Арпадів. У своїх пазуристих сильних лапах він тримає меч Аттілі. Ця скульптура була встановлена з нагоди Тисячоліття від дня заснування угорської держави в 896 р. Династія Арпадів визначила птаха своїм символом, який зображений на її гербах. До речі, скульптури Турула збереглися і відновлюються також і на території нашого Закарпаття, зокрема в замку «Паланок» у Мукачеві, в Тячеві, Вишково, Довгому.

Навпроти палацу височіє пам'ятник принцу Євгенію Савойському, зведений на честь переможної битви при Зенті в 1697 році. Вона була вирішальною у тривалих боях з турецькими військами і сприяла підписанню Карловицького миру в 1699 році. Фінансування проекту та встановлення скульптури (1990 р.) здійснював імператор Франц Йосиф. Поруч з пам'ятником є оглядовий майданчик, з якого відкривається неповторна панорама розкішного Будапешту; саме тут ще раз аналізуємо багатомістову історію австрійсько-угорських взаємин, якої неодноразово торкалися упродовж нашої подорожі.

Піднявшись на пагорб, опиняємося на площі Святого Георгія, в центрі якої розташована прекрасна будівля Будаїської фортеці – палац Шандора. Палац зведений у ХІХ столітті у стилі неокласицизму, поряд з ним встановлені Орнаментальні ворота, прикрашені кованими чавунними ґратами і мармуровими колонами.

Окрасою північно-західного двору Королівського палацу є величезний фонтан «Полювання короля Матяша» в стилі віденського сецесіону, збудований у 1904 році за проектом архітектора Алайоша Штробля. Ця багатофігурна бронзова композиція зображує короля Матяша, одного з найулюбленіших угорських правителів, за часів якого Угорщина перебувала на вершині своєї могутності, на полюванні в оточенні прислуги, сокола і собак. Поряд – убитий олень, фігури старого лісника і молодої красивої дівчини. За гарною, але дещо сумною легендою, під час одного з полювань король зупинився в лісовій хатинці. Ілонка, донька лісника, до нестями закохалася в Матяша, але на її почуття королівське серце не відгукнулося.

Обнесена величними фортечними стінами площа Св.Трійці завжди переповнена туристами з різних країн. Посеред площі височіє головний храм фортеці – церква Матяша (Храм Пресвятої Богородиці ХІІІ – ХІХ ст.), побудована в готичному стилі. Тривалий час вона була місцем проведення коронації угорських королів і вважається зараз одним з найголовніших символів столиці. Існує легенда про те, що в часи турецьких завоювань, під час молитви одна зі стін святині звалилася, а турецьке військо побачило відкриту статую Діви Марії, яка віщувала їхню поразку.

Завершальним об'єктом нашої екскурсії на території Будаїської фортеці є Рибальський бастион. На цьому місці колись був рибний ринок, і ця частина укріплень перебувала під опікою рибальського цеху. Теперішній ансамбль бастиону було споруджено наприкінці ХІХ ст. і складається він з семи веж у неороманському стилі. Зі стін Рибальського бастиону відкривається чудова панорама Дунаю і Будапешту, особливо в вечірню пору, коли столиця мимоволі заколисується у світлі сотні ліхтарів та різнобарвної сучасної ілюмінації.

Саме тут ми ще раз, крок за кроком, оглядаємо історію цього народу, який пройшов нелегкий шлях свого становлення і розвитку, намагаємося збагнути силу духу і прагнення до самостійної незалежної держави, яка впродовж багатьох століть створила і примножила незбагненну культурну спадщину. Саме тут, на Рибальському бастионі, купаючи свої думки і мрії у водах голубого Дунаю, знову і знову хочеться повернутися до цієї країни та її розкішної столиці, побачити і відкрити нові, не менш цікаві сторінки Угорщини, а в зимову пору, коли на бастионі дме прохолодний вітер, навіть зігрітися у найтепліших джерельних водах Європи – в термальних купальнях «Сечені», «Рудаш» чи «Геллерт».

У численних фахових екскурсіях, розповідях і коментарях кожен учасник подорожі має змогу заглянути в історію минулого, збагнути суть державотворення, накопичення і збереження національної спадщини, відчувати мистецький дух батьківщини Моцарта, Зальцбурга, провести типологічні паралелі в розвитку Відня, Праги, Будапешту, Львова тощо. Годі перелічувати тут усе побачене і закарбоване в нашій пам'яті, адже до найменших дрібниць продумана програма та її сумлінне виконання, надають подорожі справді виняткового пізнавального й світоглядного значення. У таких випадках спадають на думку Кобзареві настанови: „Учітесь, читайте, І чужому научайтесь, Й свого не цурайтесь“. Вони є лейтмотивом вивчення чужих мов і культур загалом, пізнання світу в захоплюючих подорожах і мандрах та наукових студій у різних куточках світу. А ще більше зворушують крилаті слова відомого австрійського письменника Петера Розетгера: „Найкраще у будь-якій подорожі – повернення на батьківщину“. Тому не випадково улюбленим музичним твором дрогобицьких мандрівників є завжди пісня „Я їду додому“ гурту «Океан Ельзи».

доц. Ярослав Лопушанський
керівник Центру країн Західної Європи